การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี

Promoting participatory learning skills to protect the homeless in Saraburi Province

อำนวย ปิ่นพิลา[1] และ กฤษณะ จันทร์เรือง[2]

Amnuay Pinphila[1] and Krissana Janrueang[2]

Received : December 2, 2023; **Revised** : May 24, 2024; **Accepted** : May 25, 2024

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้นำชุมชน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 65 ราย ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยประสานงานภายในพื้นที่ มีการประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประสานผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การจัดหาหรือค้นหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สูง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดในการวางแผน จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง การสาธิต และการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง 2) แนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน การปฏิบัติการ การรับประโยชน์และคุณค่า และกาประเมินผล

คำสำคัญ (Keywords) : การส่งเสริมทักษะ, แบบมีส่วนร่วม, คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

[1,2] คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์; Faculty of Arts and Sciences, Southeast Asia University; e-mail : dr.amnuay_@hotmai.com, krissanaj@sau.ac.th

Abstract

This research is aimed at 1) studying the need to promote participatory learning in protecting homeless people in Saraburi Province and 2) to study ways to promote participatory learning skills in protecting people. Homeless, Saraburi Province It is qualitative research. Important information groups include social development and human security volunteers, community leaders, using the purposive sampling method, totaling 65 people. The research results were found : 1) Results of the study of the need to promote participatory learning in protecting the homeless in Saraburi Province. Want to establish a center or coordination unit within the area Have a meeting to jointly exchange ideas. Coordination of experts or lecturers of other agencies and network partners, recruiting or searching for highly experienced social development and human security volunteers. Provide opportunities for everyone to participate in exchanging ideas in planning. Organize simulation learning activities, demonstrations, and support resources to increase their role in protecting the homeless. 2) Guidelines for promoting participatory learning skills in protecting the homeless in Saraburi Province, consisting of exchanging ideas and planning. Operation Benefits and Value and evaluation

Keywords : Promoting skills, participation, protecting the helpless

บทนำ (Introduction)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาประเทศส่งผลกระทบต่อปัญหาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกช่วงวัยนั้น ตลอดจนสภาพทางสังคมต่าง ๆ ถ้าขาดการปรับตัวหรือมีความพร้อมในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงมีความสุ่มเสี่ยงและอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ ตามมา อาทิ การเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการ การถูกละเมิด การว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอแก่การครองชีพ มีภาระหนี้สิน ถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพทางร่างกายและจิตใจ โรคติดต่อร้ายแรง ไร้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ฯลฯ เป็นต้น ทำให้ตกอยู่ในสภาวะของบุคคลที่ประสบสภาวะยากลำบาก ประสบปัญหาความเดือดร้อน ขาดคนดูแลหรือพึ่งพา อาจเรียกได้ว่า “บุคคลไร้ที่พึ่ง” (กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต, 2560)

กฎหมายสำหรับคนไร้ที่พึ่งและพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 นรินธน์ นนทมาลย์ (2560) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ผู้บริหารกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มองว่า “คนไร้ที่พึ่ง” คือ บุคคลที่ประสบกับปัญหาขาดความมั่นคงในชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ปราศจากทรัพย์สิ่งของ หรือไม่มีรายได้เพียงพอสำหรับการยังชีพ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เร่ร่อน ไม่มีอาชีพ บุคคลที่มีสถานะทางทะเบียนราษฎรแต่ยังไร้สัญชาติ และบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนราษฎร รวมถึงบุคคลที่มีปัญหาด้านสุขภาวะทางจิต โดยบุคคลดังกล่าวไม่สามารถพึ่งพาตนเองหรือผู้อื่นได้ พระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2557 มาตรา 3 ได้นิยามคนไร้ที่พึ่งไว้ว่า “บุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ บุคคลที่มีฐานะยากจน บุคคลที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และให้รวมถึงบุคคลที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นการจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาลการส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีที่ทำงานมีที่พักอาศัย และการป้องกัน มิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง (ราชกิจจานุเบกษา, 2557; ภีมกร โดมมงคล, 2561)

จากสถานการณ์ปัจจุบันปัญหาคนไร้ที่พึ่ง เป็นปัญหาหนึ่งที่ควรได้รับการเยียวยาแก้ไขเป็นการเร่งด่วน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้อยู่ในฐานะที่ไม่อาจช่วยเหลือตัวเองได้ ขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ไม่สามารถหารายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ตลอดจนเป็นบุคคลที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการ โดยปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้ที่พึ่ง คือ ปัญหาเศรษฐกิจจากการว่างงานและความยากจนหรือเข้าไม่ถึงสิทธิสวัสดิการการช่วยเหลือ ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาการป่วยทางกายและทางจิต การติดยาเสพติด ซึ่งคนไร้ที่พึ่งจัดเป็นกลุ่มที่เสี่ยงในการถูกละเมิดสิทธิและด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ และหลักประกันสิทธิด้านต่าง ๆ นอกเหนือไปกว่านั้นคนไร้ที่พึ่งบางรายยังขาดเอกสารยืนยันสถานะตัวบุคคล และปราศจากภูมิลำเนาที่ชัดเจน ส่งผลให้สูญเสียสิทธิในการได้รับสวัสดิการทางสังคม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาวิจัย เรื่องการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี

2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรพื้นที่จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และจังหวัด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ประชากรพื้นที่จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และจังหวัด โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นเลือกโดยใช้เหตุผลหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนดเป็นเกณฑ์ในการเลือกตัวอย่างของแม็กซ์เวล จำนวน 13 อำเภอ อำเภอละ 5 ราย รวมเป็นจำนวน 65 ราย ดังนี้ 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อำเภอละ 2 ราย รวม 26 ราย 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และจังหวัด อำเภอละ 3 ราย รวม 39 ราย

2. ขอบเขตการศึกษา

2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ และระยะเวลา

คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ - กรกฎาคม 2565

2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) โดยใช้แนวคิดและทฤษฎี ประกอบด้วย การศึกษาสภาพทั่วไปของคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี แนวคิด และทฤษฎีการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รวมไปถึงสถานการณ์และสภาพ

ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง และแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สภาพและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี และแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ขอเข้าสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ชัดเจน และตรงประเด็น ระหว่างผู้วิจัย กับผู้ให้ข้อมูล เนื้อหาของการสัมภาษณ์เน้นไปเพื่อต้องการทราบความจริงของประสบการณ์ เพื่อประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการบันทึกเทปถ้อยคำของผู้ให้สัมภาษณ์ขณะสัมภาษณ์ และบันทึกรายละเอียดของการสัมภาษณ์ภายหลังสิ้นสุดการให้สัมภาษณ์

2) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ จำแนกเป็นรายหมวดหมู่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการจัดหมวดหมู่เชิงเนื้อหา

1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ดำเนินการโดยศึกษาจากกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ เอกสาร เว็บไซต์ ข้อมูลเอกสารการประชุมวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ

2) วิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยการจัดทำบทสรุปการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 65 ราย เป็นรายเรื่องและรายประเด็นปัญหาจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ให้เหลือเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ความสอดคล้องความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บ เพื่อหาข้อสรุปและอธิบายความในรูปแบบการพรรณนาตามแนวคิดที่กำหนดไว้สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา การสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากประชากรพื้นที่จังหวัดสระบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ (อพม.) 2) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และจังหวัด โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่เชิงเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. **ผลการศึกษาความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี** สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.1 มีการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยประสานงานภายในพื้นที่ เช่น ศูนย์ประสานงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในระดับอำเภอ เพื่อการเดินทางสะดวกในการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรม ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย

1.2 ประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์สภาพปัญหาของตนเอง และสมาชิกว่าขาดทักษะ ความรู้ ด้านใด เพื่อวางแผนจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

1.3 มีการประสานผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ จากการที่อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รู้จัก หรือคุ้นเคย ร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ทุกขั้นตอนเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

1.4 จัดหา หรือค้นหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สูง มีลักษณะเป็นผู้นำในพื้นที่ หรือเคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เช่น หลักสูตรเชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และมีผลงาน เช่น จัดตั้งชมรมต่าง ๆ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีบทบาทเป็นอาสาสมัครองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมเป็นวิทยากรเพื่อฝึกอบรม

1.5 เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดในการวางแผนการปฏิบัติการ การรับประโยชน์ และการประเมินผล ในการถ่ายทอด แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงาน เทคนิค วิธีการ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองถนัด และอยากเข้าร่วมเรียนรู้ นำเอาคู่มือปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประกอบเป็นสื่อการเรียนรู้ และให้ทดลองทำจริง

1.6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง การสาธิต มีกรณีศึกษาหรือวิธีการที่ให้ลงมือกระทำจริง การฝึกปฏิบัติจริง เนื่องจากคนไร้ที่พึ่งมีปัญหาซับซ้อน โดยอาจกำหนด

เหตุการณ์ว่าเมื่อพบเจอบุคคลไร้ที่พึ่งและการดำเนินการในขั้นตอนการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมหรือบทบาท หน้าที่ของการเป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.7 ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้การสนับสนุนทรัพยากร ได้แก่ งบประมาณ วิทยากร แหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูล รวมถึงการสนับสนุน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เช่น การพิมพ์หนังสือราชการ การเขียนโครงการ เพิ่มบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และนำความรู้ไปปรับใช้ในการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเอง พร้อมประสานให้หน่วยงานภายในและนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และเรียนรู้ร่วมกัน

สรุปได้ว่า ผลการศึกษาความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยประสานงานภายในพื้นที่ มีการประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประสานผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การจัดหา หรือค้นหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สูง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง การสาธิต และการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

2. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

2.1 การแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน ที่เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี เพื่อการวางแผนจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการประสานเครือข่าย เพื่อร่วมกันทบทวนความรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง การใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ แผนพัฒนาชุมชน แบ่งกลุ่มเสริมพลังทางความคิด ผ่านการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้แบบส่วนร่วมระหว่างเครือจ่าย หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ผู้มีความเกี่ยวด้านอื่น ๆ

2.2 การปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการดำเนินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการประสานเครือข่าย ร่วมดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามแผนที่ร่วมกัน มีการกำหนดขึ้นตามลำดับ พัฒนาความรู้และความสามารถในการเขียนโครงการ กิจกรรมเพื่อแสวงหาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ เชิญชวนผู้ที่

สนใจเข้าร่วมในการกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ พัฒนาบทบาทและขีดความสามารถในการถ่ายทอด และจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ได้แก่ การจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนโอกาสทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำ รวมถึงมีที่พักอาศัย และการป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง เช่น กรณีศึกษา บทบาทสมมติ พร้อมใช้แนวคิดโครงงาน การเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะการค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเอกสาร หนังสือ ตำรา แหล่งข้อมูลออนไลน์ ตามแนวความคิดการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่ตนเอง และสมาชิกกลุ่มสนใจพัฒนาความสามารถทางความคิด รวมถึงบุคลิกภาพในการนำเสนอผล การศึกษาค้นคว้า โดยจัดทำเป็นแผนผังทางความคิดนำเสนอ

2.3 การรับประโยชน์และคุณค่า เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการจัดนิทรรศการแสดงผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยร่วมกับเครือข่าย ระดมความคิดออกแบบร่วมกัน จัดนิทรรศการแสดงผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมฯ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เผยแพร่ข้อมูลความรู้อันเป็นประโยชน์ รวมถึงได้รับประโยชน์จากการที่หน่วยงานภาครัฐและองค์ที่เกี่ยวข้องร่วมกันสนับสนุน เช่น ใบประกาศนียบัตรและรางวัล เชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้ สนับสนุนทรัพยากรเพื่อจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง องค์การสื่อท้องถิ่นนำเสนอข่าวเพื่อประชาสัมพันธ์ รวมถึงสถานศึกษาในพื้นที่นำไปต่อยอด เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตร รวมถึงพัฒนาทักษะการใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ โดยใช้ช่องทาง Social Network ร่วมเผยแพร่ พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนและผู้ที่สนใจ

2.4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการจัดสนทนากลุ่ม โดยร่วมกับเครือข่ายนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจากฐานการเรียนรู้ตามแนวคิดที่รับผิดชอบ มีการทบทวน พิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความพร้อมในการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เสริมพลังทางความคิด ใช้ประสบการณ์ และเรียนรู้เป็นกลุ่ม/ เพื่อวางแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน การปฏิบัติการ การรับประโยชน์ คุณค่า และการประเมินผล มีความพร้อมในการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เสริมพลังทางความคิด ใช้ประสบการณ์ และเรียนรู้เป็นกลุ่ม/ เพื่อวางแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี พบว่ามีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี ต้องการให้มีการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยประสานงานภายในพื้นที่ เช่น ศูนย์ประสานงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ในระดับอำเภอ เพื่อการเดินทางสะดวกในการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรม ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย ประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์สภาพปัญหาของตนเอง และสมาชิกว่าขาดทักษะ ความรู้ ด้านใด เพื่อวางแผนจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งมีการประสานผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ จากการที่อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รู้จักหรือคุ้นเคย ร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ทุกขั้นตอนเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจัดหา หรือค้นหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สูงมีลักษณะเป็นผู้นำในพื้นที่ หรือเคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เช่น หลักสูตรเชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และมีผลงาน เช่น จัดตั้งชมรมต่าง ๆ และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีบทบาทเป็นอาสาสมัครองค์กรต่าง ๆ ร่วมกันเสนอแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมเป็นวิทยากรเพื่อฝึกอบรม เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดในการวางแผน การปฏิบัติการ การรับประโยชน์ และการประเมินผล ในการถ่ายทอด แบ่งปันประสบการณ์ในการทำงาน เทคนิค วิธีการ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองถนัดและอยากเข้าร่วมเรียนรู้ นำเอาคู่มือปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมประกอบเป็นสื่อการเรียนรู้ และให้ทดลองทำจริง มีจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง การสาธิต มีกรณีศึกษาหรือวิธีการที่ให้ลงมือกระทำจริง การฝึกปฏิบัติจริง เนื่องจากคนไร้ที่พึ่งมีปัญหาซับซ้อน โดยอาจกำหนดเหตุการณ์ว่าเมื่อพบเจอบุคคลไร้ที่พึ่งและการดำเนินการในขั้นตอนการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมหรือบทบาท หน้าที่ของการ

เป็นอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดตั้งศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้การสนับสนุนทรัพยากร ได้แก่ งบประมาณ วิทยากร แหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูล รวมถึงการสนับสนุน กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เช่น การพิมพ์หนังสือราชการ การเขียนโครงการเพิ่มบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และนำความรู้ไปปรับใช้ในการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของตนเอง พร้อมประสานให้หน่วยงานภายในและนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกอนงค์ ปฏิภาณาภรณ์ (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการเข้าถึงสิทธิในการขอรับความคุ้มครองกรณีคนไร้ที่พึ่ง ตามกฎหมายคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

2. แนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี พบว่า การแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน ที่เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี เพื่อการวางแผนจัดการเรียนรู้ โดยดำเนินการประสานเครือข่าย เพื่อร่วมกันทบทวนความรู้ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง การใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ แผนพัฒนาชุมชน แบ่งกลุ่มเสริมพลังทางความคิด ผ่านการวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้ แบบส่วนร่วมระหว่างเครือจข่าย หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ผู้มีความเกี่ยวด้านอื่น ๆ การปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการดำเนินโครงการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยดำเนินการประสานเครือข่าย ร่วมดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามแผนที่ร่วมกัน มีการกำหนดขึ้นตามลำดับ พัฒนาความรู้และความสามารถในการเขียนโครงการ กิจกรรมเพื่อแสวงหาทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ เชิญชวนผู้ที่สนใจเข้าร่วมในการกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ พัฒนาบทบาทและขีดความสามารถในการถ่ายทอด และจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง ได้แก่ การจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนโอกาสทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำ รวมถึงมีที่พักอาศัย และการป้องมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลอง เช่น กรณีศึกษา บทบาทสมมติ พร้อมใช้แนวคิดโครงงาน การเรียนรู้ ใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคม ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะการค้นคว้า ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเอกสาร หนังสือ ตำรา

แหล่งข้อมูลออนไลน์ ตามแนวความคิดการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่ตนเองและสมาชิกกลุ่มสนใจ พัฒนาความสามารถทางความคิด รวมถึงบุคลิกภาพในการนำเสนอผล การศึกษาค้นคว้า โดยจัดทำเป็นแผนผังทางความคิดนำเสนอ การรับประโยชน์และคุณค่า เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการจัดนิทรรศการแสดงผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยร่วมกับเครือข่าย ระดมความคิดออกแบบร่วมกันจัดนิทรรศการแสดงผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมฯ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เผยแพร่ข้อมูลความรู้อันเป็นประโยชน์ รวมถึงได้รับประโยชน์จากการที่หน่วยงานภาครัฐ และองค์ที่เกี่ยวข้องร่วมกันสนับสนุน เช่น ใบประกาศนียบัตรและรางวัลเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้ สนับสนุนทรัพยากรเพื่อจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง องค์การสื่อท้องถิ่นนำเสนอข่าวเพื่อประชาสัมพันธ์ รวมถึงสถานศึกษาในพื้นที่นำไปต่อยอด เพื่อพัฒนาเป็นหลักสูตร รวมถึงพัฒนาทักษะการใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ โดยใช้ช่องทาง Social Network ร่วมเผยแพร่ พร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนและผู้ที่สนใจ และการประเมินผล เป็นขั้นตอนส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ในการจัดสนทนากลุ่ม โดยร่วมกับเครือข่ายนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจากฐานการเรียนรู้ตามแนวคิดที่รับผิดชอบ มีการทบทวน พิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความพร้อมในการเรียนรู้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เสริมพลังทางความคิดใช้ประสบการณ์ และเรียนรู้เป็นกลุ่ม/ เพื่อวางแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ (2563) ศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติราชการภาครัฐของไทย

องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge)

ผลการวิจัยการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จังหวัดสระบุรี ด้วยการจัดตั้งศูนย์หรือหน่วยประสานงานภายในพื้นที่ มีการประชุมเพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประสานผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรของหน่วยงานและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การจัดหาหรือค้นหาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีประสบการณ์สูง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดในการวางแผน จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสถานการณ์จำลองการสาธิต และการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มบทบาทในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และมีแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ดังนี้

การแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน การปฏิบัติการ การรับประโยชน์และคุณค่า การประเมินผล มีความพร้อมในการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เสริมพลังทางความคิด ใช้ประสบการณ์ และเรียนรู้เป็นกลุ่ม เพื่อวางแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือในการนำไปใช้

1. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดสระบุรี ควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความพร้อมในการเรียนรู้ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เสริมพลังทางความคิด การใช้ประสบการณ์ และเรียนรู้เป็นกลุ่ม/ทีมงาน โดยมีขั้นตอนการแลกเปลี่ยนความคิดการวางแผน การปฏิบัติการ การรับประโยชน์และคุณค่า และการประเมินผล ตลอดจนให้มีการนำองค์กร หรือหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ รวมถึงความเชี่ยวชาญ ให้การส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (1) ควรส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในระดับพื้นที่ โดยส่งเสริมให้ อาสาสมัครฯ ที่มีประสบการณ์สูง มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือกระทำจริง ฝึกปฏิบัติจริง รวมถึงประชาชนหรือผู้ที่สนใจอยากเข้าร่วมทั้งในรูปแบบสถานที่ และการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ อย่างต่อเนื่อง (2) ควรส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ รวมถึงอุปกรณ์ระบบเทคโนโลยี และสารสนเทศต่าง ๆ ภายในศูนย์ประสานงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ใช้ระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษา และถอดบทเรียนอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นที่ยอมรับ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับอาสาสมัครฯ ในการพัฒนาตนเอง

2. ควรส่งเสริมการทำวิจัยชุมชนเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) เพื่อการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง

เอกสารอ้างอิง (References)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). **ราชกิจจานุเบกษา ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.** กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กองคุ้มครองสวัสดิภาพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต. (2560). **ยุทธศาสตร์การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. 2560-2564.** กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

ธีระพงษ์ ทศวัฒน์. (2563). **การพัฒนาสังคมตามทิศทางการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติราชการภาครัฐของไทย.** ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

นรินธน์ นนทมาลย์. (2560). **การพัฒนารูปแบบการออกแบบการสอนแบบเปิดด้วยวิธีการคิดอย่างเป็น ระบบและกระบวนการกลุ่มโดยใช้วิดีโอเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเชิง สร้างสรรค์ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภีมกร โดมมงคล. (2561). **การคุ้มครองสิทธิและการเข้าถึงความยุติธรรมของคนไร้ที่พึ่งในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกอนงค์ ปฏิภาณาภรณ์. (2563). **ปัญหาการเข้าถึงสิทธิในการขอรับความคุ้มครองกรณีคนไร้ที่พึ่ง ตามกฎหมายคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.